

Aina Moll

LA NOSTRA LLENGUA

Segona edició

EDITORIAL MOLL
MALLORCA

1994

Col·lecció TOMIR n.º 15

castellà, encara que ens entengui perfectament i fins i tot sigui capaç de correspondre'ns en la nostra llengua. Per part dels castellanoparlants, el complex d'inferioritat de considerar-se incapaços d'aprendre el català o de creure que fan el ridícul si intenten parlar-lo i s'equivoquen, i el vici d'esperar –i de vegades reclamar– que siguin els altres qui canviïn de llengua per tractar amb ells.

Però més encara que tot això, hem d'evitar les posicions radicals en favor d'una de les dues llengües i contra l'altra, que ens menarien inevitablement a l'enfrontament social i farien impossible la normalització i molt difícil la convivència.

XXI. Conclusions

Arribada al final del programa *La Nostra Llengua*, vaig voler fer una reflexió final i un repàs sumari de les qüestions tractades, que em sembla oportú reproduir aquí.

En primer lloc, vull remarcar que al llarg de tot el programa i d'aquest llibre he evitat tractar de la normativa gramatical i he defugit de dir "s'ha de fer això", "s'ha de dir d'aquesta manera". He procurat, en canvi, donar una informació general sobre la llengua i fer prendre consciència de dos fets:

1. *Qualsevol ciutadà d'un país normal necessita conèixer la llengua de la terra on viu.*
2. *Un cop coneguda, ell és amo d'aquesta llengua seva i, per tant, responsable de l'ús que en fa.*

Per això m'he esforçat a donar una informació bàsica sobre la llengua, donant preferència als aspectes socials (sociolingüístics) sobre els gramaticals. En resum podria condensar-se en els punts següents:

1. *La nostra llengua és una llengua romànica, és a dir, derivada del llatí, com el castellà, el francès o l'italià, formada paral·lelament a elles i*

convertida al mateix temps que elles (i en certs aspectes, abans) en llengua literària i de cultura. Aquesta llengua és coneguda universalment amb el nom de *llengua catalana*.

2. *L'àmbit geogràfic de la llengua catalana* comprèn, dins l'Estat espanyol, les actuals Comunitats Autònomes de Catalunya, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana, més una franja estreta de nord a sud d'Aragó; fora d'Espanya comprèn el petit Principat d'Andorra, uns territoris del sud de França que en el segle XIII formaren part del Regne de Mallorca, amb capital a Perpinyà, i la ciutat de l'Alguer a l'illa de Sardenya (Itàlia). En conjunt, un territori de més de 10.000.000 d'habitants: més que els territoris de diverses llengües d'Estat europees, com el suec, el danès, el noruec, etc.

3. *Tota llengua està formada per diferents dialectes*, que són modalitats amb característiques pròpies, configurades en els diferents territoris on és parlada. La llengua és la suma de tots els dialectes, i aquests són com a branques d'un arbre que es subdivideixen en branques més petites. Així, la llengua catalana té dues grans branques principals: el català oriental i el català occidental; la branca occidental es subdivideix en nord-occidental (lleidatà) i valencià, i l'oriental en rossellonès, català central (que inclou el barceloní), alguerès i balear. La branca balear està formada per les "modalitats insulars": mallorquí, menorquí i eivissenc, que també es divideixen en branques més petites: solleric, pollencí felanitxer..., ciutadellenc, maonès, etc. Totes aquestes modalitats tenen característiques pròpies (i si tant afinam, la manera de parlar de cada persona –el seu *idiolecte* o dialecte personal– és diferent de la dels seus conciutadans). Però la gran massa de l'idioma és compartida per tots els dialectes, així com les branques d'un arbre comparteixen el mateix tronc i s'alimenten de les mateixes arrels.

4. *La modalitat balear és la més "rica" i la més "clàssica"*: conserva formes i estructures que antigament es trobaven en altres dialectes que han "simplificat" el sistema, com la *e* tònica neutra de *verd* (que a la resta del català oriental, incloses diverses localitats de les tres illes, ha passat a confondre's amb la *e* oberta de *cafè*, i en català occidental amb

la tancada de *pedra*), o el sistema d'article personal complet (*en, na, n'* davant vocal), i els dos jocs d'article definit: el col·loquial o "salat" *es, sa* i el formal *el, la*.

La distribució de funcions entre aquests dos darrers articles ha fet que en la relació parlada no oficial predomini molt l'article "salat": només s'hi emprà el formal, a part de l'expressió de l'hora i de certes locucions "fossilitzades", en les paraules "importantes": *el Món, la Terra, el Cel, el Bisbe, el Papa*, o els tractaments: *el senyor President, la senyora Garcia, l'amo En Pere*. En canvi, en l'expressió oral de nivell formal i en la quasi totalitat de la relació escrita, no existeix l'article salat: els documents de tota casta i les obres literàries de totes les èpoques, des de Ramon Llull fins als joves escriptors d'avui, segueixen aquesta pràctica.

5. *La modalitat estàndard* (abans anomenada "llengua comuna" o "llengua literària") és la modalitat de llengua que serveix per a la comunicació entre tots els membres de la comunitat lingüística. Mentre les modalitats dialectals serveixen sobretot per a la comunicació amb els que tenim a prop, i per tant són essencialment modalitats parlades i presenten una gran diversitat, la llengua estàndard serveix per a comunicar amb els que estan lluny (en l'espai o en el temps), i fins al segle passat va ser essencialment una modalitat escrita; es caracteritza per ser molt més uniforme que les modalitats parlades, i no es correspon amb cap dialecte determinat. Ha estat establerta per la tradició literària i pels gramàtics, i tots els parlants la reconeixen com a pròpia per als usos "alts" de la llengua perquè l'aprenen a l'escola i la practiquen en els llibres i els mitjans de comunicació. La modalitat estàndard del castellà (l'única que tots els illencs coneixem, perquè el castellà no és llengua pròpia del territori, i per tant no hi té cap modalitat dialectal determinada) és molt diferent de les modalitats dialectals andaluses, però la formació escolar permet als andalusos sentir-la com a seva.

6. *La majoria dels adults no coneixen la modalitat estàndard del català*. No sols els de les Illes Balears, sinó la gran majoria dels de totes les terres de llengua catalana. Mentre els andalusos posseeixen la seva modalitat andalusa i el castellà estàndard que han après a l'escola, els balearics de més de vint anys posseeixen la modalitat illenca de la

llengua catalana (mallorquí, menorquí o eivissenc) i la modalitat estàndard del castellà. Però els joves ja no tendran aquest problema: com que a l'escola aprenen el català i el castellà, posseiran la seva modalitat dialectal i l'estàndard de totes dues, de manera que podran seguir els seus estudis superiors i exercir la seva professió en qualsevol de les dues llengües.

7. *La normalització lingüística* és el procés que ens ha de dur, d'una situació lingüísticament anormal, de poble analfabet en la seva llengua pròpia i alfabetitzat en una altra, a una situació normal en què la llengua pròpia del territori és l'instrument normal de relació del conjunt de la societat. Amb una diferència important, respecte dels processos de normalització d'altres llengües que ens han precedit: que el nostre es duu a terme dins un marc legal de doble oficialitat, que permet que el recobriment de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, es faci sense rebuig de la llengua castellana, en un clima de bona convivència i de respecte dels drets individuals de tots.

8. *La llengua és cosa de tots.* Perquè aquest procés arribi a bon terme, és necessari que hi hagi una voluntat unànime del poble de les Balears. Dels nascuts aquí i dels vinguts de fora; dels qui han parlat sempre la nostra llengua i dels qui quasi no l'entenen; dels de dretes i els d'esquerres i els de centre. És necessari establir un consens explícit sobre el tema, que fixi l'objectiu de la normalització i els mitjans per aconseguir-la: que tothom conegui la llengua de la seva illa; que l'empri en la mesura que la coneix i que exerceixi amb naturalitat el dret d'emprar-la (així el fet de contestar en català a qui ens parla en castellà resultarà tan normal com que ens contestin en castellà quan parlem en català, i els castellanoparlants no hi veuran una imposició, sinó una ajuda); que es prenguin mesures perquè la llengua de les Balears pugui ser emprada en qualsevol acte, per solemne que sigui, sense marginar els qui no l'entenen; etc. I també hem de fer conèixer el fet lingüístic balear a la resta d'Espanya, i ser protagonistes de la projecció exterior de la llengua i la cultura catalanes.

Tot això exigeix molta de feina, molts d'esforços i molt bona voluntat per part de tots, i jo voldria que aquest llibre hi hagués contribuït. Voldria haver "llevat ferro" a les qüestions conflictives que són fruit de la desinformació –com la del nom de la llengua, o de l'ús dels articles– i que en el fons no tenen cap importància, a condició que siguem tolerants amb la posició dels altres i conscients de la responsabilitat que ens correspon en la salvaguarda del patrimoni cultural que tenim a les nostres mans.

Si hi ha gent que vol designar la llengua amb el nom de la modalitat de la seva illa o del seu poble, no hi ha cap inconvenient: la llengua és la mateixa, amb un nom o amb un altre. I si hi ha gent que vol emprar l'article "salat" fins i tot en els usos formals, que ho faci: també hi ha gent que no es posa corbata mai, per més solemne que sigui l'ocasió.

Però tenim la responsabilitat de conservar i enriquir aquesta llengua nostra –que no és només nostra, sinó compartida amb gent d'altres pobles, que la parlen en diferents modalitats–. És un deute que tenim amb les generacions que ens han precedit, i també amb les que ens segueixen, començant pels joves d'avui. Ells ho tenen més fàcil que els grans per adquirir un coneixement normal de la llengua, però depenen en gran part de l'actuació dels grans per poder-la practicar (en el món laboral, en actes oficials o en el simple fet d'anar al cinema, de rebre informació dels diaris, etc.). I també els joves tenen la responsabilitat de fer compartir a la gent gran els coneixements que adquireixen sobre la llengua de tots.

Joves i vells, autòctons i immigrants, administradors i administrats, tenim una tasca comuna i urgent: el ple recobriment de *La Nostra Llengua*. No la deixem per demà!